

Under jorden i Göteborg Så bodde de första göteborgarna

tA
Arkeologerna

Människorna i Nya Lödöse ville inte alls lämna sina hem och bygga en ny stad. Kungen befallde dem, men de stretade emot. Till slut hotade kungen med att bränna deras hus. Då flyttade de sista. Nu skulle Göteborg byggas! Detta var fyrahundra år sedan.

Blött, lerigt och brandfarligt

De bästa tomterna i Göteborg gick till rika köpmän, som byggde hus av tegel. Människorna från Nya Lödöse klagade över orättvisan, men de fick ändå bygga sina enkla hus i utkanten av staden.

De flesta husen i det äldsta Göteborg var små trähus, som trängdes på smala tomter innanför de höga jordvallarna som skyddade staden. Gatorna var från början så leriga och dåliga att det knappt gick att köra vagn på dem. Så småningom lade man sten på vägarna. Då blev det bättre. Utom när höststormarna fick gatorna närmast hamnen att svämmas över av vatten.

▲ Inomhus var det ganska mörkt. Människorna arbetade, åt och umgicks i det enda rummet som de värmdes upp. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

Inomhus eldade man för att få värme och laga mat. Trähusen kunde lätt börja brinna. Det hände ofta att ett hus, eller ibland flera kvarter, brann ner. Men att bygga med tegel eller sten var för dyrt för de flesta människorna.

Det fanns bara några få brunnar i Göteborg. Dricksvatten hämtade man från landsbygden. Det kom i tunnor med häst och vagn. Rätt krångligt. Därför använde människorna ofta vatten ur kanallerna, trots att de också användes som avlopp.

Den som gick in genom portarna till Göteborg möttes av larm och sorl från många människor, och av lukten av rök, matlagning, sopor, djur och stillastående vatten. Trängseln och bristen på rent vatten gjorde att sjukdomar spred sig snabbt i staden. Många barn dog innan de blivit vuxna.

Göteborg från älvsidan år 1698. Göteborgs stadsmuseum (PDM) ▼

◀ En tärning av bly. Spel var populärt då som nu. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

Ett hus i det äldsta Göteborg

Ett av de första bostadshusen i Göteborg har undersökts av arkeologer, som studerar hur det var förr. Det låg vid Sankt Eriksgatan. På den tiden var det ett av de enklare kvarteren i stadens utkant.

Det var ett litet trähus, bara sex gånger åtta meter, och det hade två rum. Det som fanns kvar var golvet och grunden. Arkeologerna hittade också en del saker, till exempel sybehör, mynt och trasiga husgeråd. Det ger oss kunskap om hur de första göteborgarna levde.

Nära huset fanns avfallsgropar. Där slängde människorna sina sopor. Arkeologer vill veta hur människorna levde till vardags. För dem är sopor en guldgruva. I de här avfallsgroparna hittade arkeologerna bland annat djurben, som visar vad människorna åt. De hittade också bitar av keramik och glas. Grytor, tallrikar och skålar var ofta gjorda av keramik. När vi hittar keramik, kan vi veta hur människorna lagade och serverade sin mat.

◀ Hänglås från huset på Sankt Eriksgatan. Man fick vara rädd om sina saker. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

Arkeologerna har hittat ett nålhus, där man förvarade synålar, och en fingerborg. De användes av de första göteborgarna, när de skulle sy. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY) ▼

◀ Ettöringar av silver från år 1616. De hittades på golvet i huset vid Sankt Eriksgatan. Ett öre motsvarade vad ett mjölkpaket kostar idag. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

Tullhuset

Nära masthamnen låg ett tullhus. Här betalade köpmännen tull, en sorts skatt, när deras handelskepp kom med varor till hamnen. Arkeologerna har hittat huset, och vi kan också läsa om det i gamla texter. Det ger oss en bild av familjerna som bodde i huset och deras liv.

Tulltjänstemannen Anders Collman och hans familj bodde och arbetade i tullhuset för trehundra år sedan. Livet i tullhuset var inte alltid så lätt. Collman klagade hos stadens styre. Han skrev att huset var så dåligt, att det knappt gick att bo i det. Det låg nära älven, och stormar och översvämningar gjorde att huset riskerade att rasa. Det var dessutom alldeles för litet. Familjen hade bara tio kvadratmeter att bo på. Spisen och bakugnen fungerade inte.

Tulltjänstemän hade låg lön, även om de inte hörde till de fattigaste i staden. När Anders Collman dog fick hans fru sälja nästan alla deras saker för att få råd att bo någonstans. Vi vet inte vad hon hette.

Saker av keramik lär oss om Göteborgs handel med andra länder. De här delarna av en bägare hittades i Göteborg. Men bägaren kommer från Tyskland. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna. (CC-BY) ▼

Ofta skrev man inte ned kvinnors namn, utan bara namnet på den man hon var gift med.

Nära tullhuset hittade arkeologerna en trehundra år gammal avfallsbinge, där människorna slängde sopor. I den fanns rester av bland annat vindruvor och smultron, fiskben och ben från ko och gris. Kanske är detta spår efter familjen Collmans måltider.

Källor

Pålad stad. Berättelser om Göteborg från början till nu.
Tomas Andersson, Carina Bramstång och Göte Nilsson
Schönborg. 2003.
Under jorden i Göteborg. Arkeologi för Västlänken 2.
Redaktörer: Carina Bramstång Plura, Ester Nannmark
och Christina Rosén. 2022.

▲ Tulltjänstemannen och hans familj bodde och arbetade i det lilla tullhuset. Foto: Markus Andersson för Arkeologerna (CC-BY)

De framgrävda resterna av tullhuset. Arkeologerna (CC-BY) ▼

